
נוספות ל"למי ענה מנדלסון ב'ירושלים' שלו"

Author(s): י' כץ

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. א (תשל"א), חוברת א-ב, pp. 116-117

Published by: [Historical Society of Israel/](http://www.hsi.org/)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70054010>

Accessed: 22/11/2011 06:19

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

נוספות ל"למי ענה מנדלסון ב'ירושלים' שלו"

מאה י. כץ

במאמרי ב"ציון" כ"ט (תשכ"ד), עמ' 112–132 הגעתי למסקנה שאת החוברת Das Forschen nach Licht und Recht, עמה התפלמס מנדלסון, כתב יוסף וון זוננפלס ולא אוגוסט פרידריך קרנץ, לו ייחסו אותה כמה הסטוריונים ללא ראייה מכרעת.

והנה נתגלה מקור חדש שחוזר ומשנה את פני הדברים. בין החוברות המרובות מעטו של קרנץ נמצאה אחת בשם Die Ehre Hamburgischer Staats-Bürger ohne Unterschied der Nationen nebst einem Anhang: Herr D. Niemann gegen die Juden, Altona 1798. חיבור זה הוא יקר המציאות, אייכשטדט (Eichstädt, Bibliographie zür Judenfrage, 294c) מצא אותה רק בספריית אוניברסיטת קיל ונראה שלא נזקק לה עד עתה אף אחד מן החוקרים שנגעו בבעיה. תודתי אמורה לפרופ' יעקב טורי אשר הפנה את תשומת לבי לפיסקה הנוגעת לענייננו ואף שלח לי את צילומה של החוברת, והנני מודה לו מקרב לב על אדיבותו. בחוברת זו מציג קרנץ את עצמו כמי שגלחם מאז ומתמיד בשנאת היהודים הישנה ואומר בקשר לכך: "Von dem allen finden sich in meinem Forschen nach Licht und Recht, an Moses Mendelssohn, welches sein vortreffliches Werk, unter dem Titel: Jerusalem, veranlasste".²

תהיה דעתנו על מהימנותו של קרנץ אשר תהיה, מכל מקום, אם חמש עשרה שנה לאחר המעשה הודה ברבים במחברותו, יצא הדבר מכלל ספק. השאלה הביבליוגרפית נפתרה איפוא, ובניגוד למסקנתי שלי במאמרי הנ"ל. אולם מצד העניין לא נתיישבו הדברים. שהרי אין בקביעה הביבליוגרפית, במובן הטכני של המילה, משום תשובה על השאלה מי יזם את כתיבת החוברת. כנגד קביעתו של קרנץ שהוא היה המחבר, עומדת עדותו של מונטר במכתב להרדר¹, שהיא עדות מסיח לפי תומן, שהפניה למנדלסון למה אינו מתנצר (שהוא עיקר תוכנה של החוברת) באה מזוננפלס ועדות זו נתמכת על-ידי חתימת החוברת "Wien S...". כיצד נפרנס איפוא את שתי העובדות הסותרות זו את זו?

שתי תשובות אפשריות נראות לעין. ייתכן כי היוזמה יצאה מאת זוננפלס וקרנץ לא היה אלא המבצע, כדרכו בחיבורים אחרים. נכון כי זוננפלס היה בעצמו סופר זריז ולא נזקק לסופר שכיר, אולם יתכן והיו לו טעמים משלו לא להיזקק לדבר בעצמו. אף לא מן הנמנע, כי זוננפלס הביע באורח פרטי את פליאתו על חוסר העקביות של מנדלסון וקרנץ ששמע על כך, עשה מן הידיעה מטעמים. אם היה זוננפלס מעורב בדבר בצורה כל שהיא, תוסבר עדותו של מונטר. שהרי אם ידועה היתה לו שותפותו של זוננפלס, היא היתה ידועה מן הסתם גם למנדלסון, וידיעה זו תסביר את תגובותיו כפי שתאירתי אותן במאמרי. אם גירסה זו היא הנכונה, אין לגרוע מגיתוח דברי מנדלסון במאמרי הנ"ל, מאומה.

אולם, אין כמובן בטחון שאומנם כך היו פני הדברים. יתכן גם הסבר אחר, והוא — שקרנץ גילה את הפירצה בדברי מנדלסון וניצל אותה כדי לנגח, אולם משום קשריו עם המשכילים היהודים ומשום שהמסקנה שעל יהודי מנדלסון להתנצר נגדה את עמדתו

1 שם, עמ' 12.

2 ציון הנ"ל, עמ' 118.

המוצגות, תלה אותה בזולתו, בזוננפלס. משום כך חתם את החוברת "Wien S...", והפיץ את השמועה שהכוונה לזוננפלס. נראה כי מתחילה לפחות נפלו אנשי ברלין וביניהם גם מנדלסון קורבן להטעיה זו, ומכאן עדותו של מונטר והתנהגותו של מנדלסון שתיארתיה במאמרי. אולם לפי זה לא היה זוננפלס מעורב בדבר ואין מקום לקיים את מה שנאמר עליו במאמרי.

על-כל-פנים, לאחר שנראה היה כאילו נתברר הענין כמעט למעלה מכל פקפוק — חזר הוא לבית הספק, ואין לנו אלא לקוות שמקורות נוספים שיתגלו יוסיפו להבהרת הענין בעתיד.